

VLADIMÍR VORÁČEK

OCHRANA A TVORBA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- Osnova: 1. Specifika problematiky ochrany a tvorby životního prostředí (dále žp).
2. Komentář k referátům předloženým ve sjezdových materiálech ve Studia Geographica sv. 51 (blok — žp).
3. Předpoklady pro komplexní řešení problematiky žp.

Ad 1. Specifika problematiky ochrany a tvorby životního prostředí

Byla vytypována pro vlastní charakteristiku takto:

- a) vysoce aktuální problém
- b) globální problematika
- c) etnický problém
- d) politický problém
- e) odborně složitý multidisciplinární a interdisciplinární problém

Ad 1 a)

Jde o vysoce aktuální problém, ale nikoli módní z toho důvodu, že v současné době je nutné operativně řešit denně statisíce problémů, které se týkají interakcí člověk — prostředí, a to jak ve sféře výrobní (kam s odpadem?), tak plánovací (rozmístování výrobních sil) a správní (legislativa, státní inspekce). Dále je již všeobecně známé, že technický rozvoj přináší také různé vedlejší účinky nebo disfunkce nebo negativní vlivy.

Bylo již také soustředěno mnoho informací o vývoji životního prostředí v průmyslových a sídelních aglomeracích, kde se stává tento problém limitujícím faktorem dalšího rozvoje, a to jak vlastní hospodářské činnosti, tak i oblastí jako komplexu. Další podstatou aktuálnosti je zkušenost získaná při zpracování perspektivních plánů, prognóz a tendencí vývoje hospodářské činnosti, při které je nutné vymezit zásady na dalších 15—20 let. Současný stav rozvoje výrobních sil v území naší republiky byl plánován v padesátých letech a mimo pozitivní výsledky při zvyšování životní úrovně a změny životního stylu socialistické společnosti přinesl také řadu disfunkcí. Je tedy nutné, aby při zpracovávání prognóz pro rok 2000 byly vymezeny zásady pro minimalizaci negativních vlivů již dnes. Takový problém je jistě složitý — protože chybí dosud i správné metodické postupy pro zpracování vlastních prognóz rozvoje hospodářské činnosti jak z ekonomického, tak i regionálně-ekonomického hlediska. V současné době je již také známé, že nelze také celkově zplošťovat tuto problematiku lineární extrapolací dosud probíhajícího vývoje. Důvodem je skutečnost, že jednotlivé subsystémy životního prostředí podléhají ve svém vývoji jiným principům zákonitostí a tak jak fyzikál-

ně-mechanickým v abiotické sféře, biologickým v biotické sféře, společenským, týkající se rozvoje vlastní společnosti. Dlouhodobé víceúčelové využívání jednotlivých subsystémů dává vznik interferenci jednotlivých problémových okruhů a často vede k entropickému stavu, který lze ale definovat jako labilní stav systému životního prostředí. Entropický stav vzniká často v oblastech průmyslových aglomerací z toho důvodu, že dochází vlivem intenzivního využívání jednotlivých faktorů ke změnám jejich funkce, hierarchického postavení v rámci subsystémů jako je reliéf, mezoklíma, půdy, vodní režim vegetace, sídla a sídelní struktura, veškerá liniová zařízení, infrastruktura atd. Řešením těchto komplikovaných jevů nutně a zákonitě se teoreticky a metodologicky mění i vlastní vědecké disciplíny, které se podílejí na této složité práci, hlavně při zpracování prognóz rozvoje. Vysoká aktuálnost tématu tvorby a ochrany životního prostředí vyplývá z tempa vývoje vědecko-technické revoluce ať se již jedná o výzkum a zavádění nových technologií na straně čistě technické, tak i změnu životního stylu v oblasti rozvoje společnosti. Dále je nutné ještě uvést aktuální problematiku výživy obyvatel, mezinárodních vztahů ve všech aspektech.

Aktuálnost tématu tvorby a ochrany životního prostředí vyplývá také z celkové vývojové tendence životního prostředí. Tato tendence není zcela pozitivní a úprava této tendence vyžaduje dnes řadu zásahů, které jsou náročné na finanční a materiální zajištění, protože se jedná často o kumulativní efekt, při asanaci negativních vlivů. Jako příklad se může uvést změna palivoenergetické báze, změna v koncentraci a chemizaci zemědělské velkovýroby, nalezení bezodpadových technologií nebo ekologicky nezávadných uzavřených výrobních cyklů aj. a v úrovni společenských věd jde o nalezení společných zásad pro řešení problémů zvyšování životní úrovně, životního stylu socialistické společnosti při současném respektování problematiky tvorby a ochrany životního prostředí. Jde tedy o aktuální problémy, které jsou před nás postaveny k řešení a jejichž řešení nelze obcházet ani oddalovat.

Ad 1 b)

V současné době přerostla problematika tvorby a ochrany životního prostředí do globální dimenze. Chtěl bych jen připomenout řadu prací týkající se tohoto problému:

- z SSSR — prof. Rjabčikova, akad. Kovdy, akad. Davitaji, akad. Kirilina
- z USA — prof. Meedows, prof. Forrestera — světový model — Hranice růstu
- z NSR — prof. Pestel

Světový model byl upraven prof. Pestelem a aplikován s cílem nalezení limitů pro další růst, ale výsledek byl nulový, protože model má řadu chyb stejně jako jeho aplikace pro jinou dimenzi vyžaduje nových kritérií a informací. Řešení tak složitého problému v současných podmínkách kapitalismu není možné. Vždyť jen zavedení principu poplatků za vzniklé škody na životním prostředí obyvatel by znamenalo pro kapitalistický systém rozpad trhu. Velmi často se setkáváme s informacemi o znečišťování atmosféry, oceánů, velkoplošné devastaci zemědělských oblastí nebo o nevhodném až toxickém stavu životního prostředí ve světových metropolitních městech — ať se již jedná o Tokio, New York, Paříž nebo zlepšení kvality prostředí v Londýně. Ale nejsou to jen jednotlivé faktory životního prostředí obyvatel, které jsou ovlivňovány v globálním měřítku, ale je to i člověk a společnost sama. Jedním z ukazatelů může být průměrný obsah DDT v podkožním tuku obyvatel v ppm v různých státech (mat. WHO):

Stát	rok	ppm*)
Anglie	1965	2,6
Belgie	1966	3,3
NSR	1970/71	4,3
USA	1962/66	9,6
MLR	1970	12,1
NDR	1966/67	13,1
PLR	1966/68	23,5
Indie	1964	26,0

Při prezentování těchto údajů vzniká ihned otázka, která z vědních disciplín může nalézt mechanismus účinků toxických látek v globálním měřítku nebo která disciplína může v širším pojetí zkoumat dynamiku přírodního prostředí a interakci člověk a prostředí. Myslím ale, že odpověď je v tomto případě jednoznačná — že se jedná o vlastní náplň geografie.

Ad 1 c)

Bylo řečeno, že problematika tvorby a ochrany životního prostředí je také etickým problémem. Podstatou této myšlenky je zásada o vlivu zpětné vazby, tj. změněného životního prostředí na lidskou společnost. Z iniciativy SSSR byly projednávány v OSN problémy, které souvisejí s vlivem používání moderních válečných prostředků při zničení některých faktorů životního prostředí jako tomu bylo ve Vietnamu — při zničení rostlinného krytu pomocí chemických látek, svržení CDU bomby, která váže kyslík v okruhu 250 m od místa dopadu, takže zničí veškeré živočichy včetně obyvatel. Současně v úrovni OSN jsou stále projednávány problémy výživy obyvatelstva. V protokolu z 25. plenárního zasedání WHO v Ženevě z května 1972 se uvádí:

- bere se na vědomí zpráva o stoupající koncentraci škodlivých látek v životním prostředí a hlavně v potravinách
- je nutné chránit lidské zdraví před škodlivými látkami, především spotřebitele před škodlivými účinky kontaminovaných potravin
- pro mezinárodní obchod vzniká řada nových problémů
- uznává potřebu hodnocení rizika spojeného s výrobou škodlivých potravin a vytvoření mezinárodně uznávaných norem a standartů a doporučuje: 1. společně s WHO vypracovat normy pro hygienu výživy; 2. na základě kritérií WHO vypracovat právní normy a tyto dodržovat v jednotlivých státech.

Z á v ě r :

1. Zahájit ihned výzkum o vlivu moderních technologií při výrobě potravin na lidské zdraví
2. Vyvinout užší spolupráci s FAO a dalšími organizacemi OSN aj.

Řada mezinárodních konferencí a dohod byla věnována řešení identifikace zdrojů a monitoringu pro škodlivé látky nejrůznějšího původu, které ohrožují lidské zdraví jak v současné době — tak z hlediska genetického tzn. řešení vývoje nových populací. Současně byly definovány „civilizační“ choroby a zásady boje proti nim. Podstatou těchto dohod a jednání jsou etické zásady uchování zdravé generace v současné době a podmínek pro vývoj nových populací. Dalším příkladem etického přístupu je již nutnost mezinárodní spolupráce at se

*) ppm = parte per million 0,000 001; dříve užívaná jednotka vyjadřující koncentraci toxických látek.

jedná o rozdílné společensko-ekonomické formace nebo státy s různým stupněm vývoje. Takovým regionálním příkladem může být dohoda o využívání Baltického moře aj.

Ad 1 d)

Společně s etickým principem řešení problematiky tvorby a ochrany životního prostředí přímo souvisí také politický aspekt. Jestliže si socialismus dává zásadní heslo „vše pro člověka“ — potom řešení problematiky tvorby a ochrany životního prostředí člověka je koncentrovaným výrazem politické práce. Předpokladů pro komplexní řešení problémů tvorby a ochrany životního prostředí dává socialistické zřízení dostatek, ale ide o to, zda jsou tyto předpoklady využívány a do jaké míry. Samotné předpoklady však problematiku nevyřeší — takže je nutné urychleně vypracovat zásady ochrany a tvorby životního prostředí s přihlédnutím k možnostem národního hospodářství na jedné straně a situaci v jednotlivých oblastech naší ČSSR na straně druhé. Komise životního prostředí při vládách ČSR, SSR stejně jako federální mají zatím poradní hlas, ale prosadily již celou řadu opatření na zlepšení péče o životní prostředí a velmi intenzivně s pozitivními výsledky spolupracují s vědecko-výzkumnými organizacemi. Pro XV. sjezd KSČ připravují se v našem ústavu podkladové materiály týkající se uvedené problematiky životního prostředí.

V kapitalistických státech existuje v současné době ekologická krize, která se definuje jako bezvýchodné stanovisko, které lze řešit jen další inovací průmyslu, ale tuto inovaci má platit pracující a nikoliv podnikatel. Důkazem tohoto postupu jsou různé ankety — viz dotazy — chceš přispět na zlepšení svého životního prostředí?

Při srovnávání řešení problémů životního prostředí v socialistických a kapitalistických státech je nutné vycházet ze základních zásad těchto společensko-ekonomických formací — jejich vztahů k vlastní společnosti, otázkám životní úrovně, životního stylu a vztahům k prostředí, ve kterém žije a odehrává se výrobní proces. Degradace životního prostředí není zákonitě spojena s vědeckotechnickým rozvojem, nýbrž s neuváženým využíváním neobnovitelných přírodních zdrojů s narušením základních přírodních ekologických cyklů rozvojem technologických výrobních a spotřebních procesů, které nejsou v souladu s globálním ekologickým systémem. Socialistická společnost má předpoklady řídit využívání svého prostředí s cílem tvorby zdravého životního prostředí — naproti tomu v kapitalistické společnosti se jedná o živelný způsob využívání prostředí bez ohledu na následky. Pokroky při zavádění nových technologií, monitorování pro sledování škodlivých látek v prostředí nebo pro zjišťování různých poruch je nutné v kapitalistických státech posuzovat pod zorným úhlem zisku ze zavádění nových výrobků. Světový model Forrestera odkrývá problematiku, při které je nutné zpracovávat miliardy informací a tím dochází nutně k potřebě počítařů čtvrté generace — tzn. inovace elektrotechnického průmyslu. Problematika životního prostředí se stává prioritní politickou otázkou a jednou z nejdůležitějších oblastí, v nichž se začíná odehrávat soutěžení mezi socialistickým a kapitalistickým společenským systémem.

Ad 1 e)

Ochrana a tvorba životního prostředí je velmi složitý interdisciplinární a multidisciplinární problém při jehož řešení je nutné syntetizovat a hodnotit informace a výsledky z přírodovědných, technických a společensko-vědních disciplín. Jedním z hlavních článků metodického přístupu při řešení je kvalitativní a kvantitativní stanovení interakcí společnost a prostředí ve všech jejich druzích, for-

mách, struktura a v časoprostorovém měřítku. K tomu, aby bylo možné srovnávat a syntetizovat výsledky různých a rozdílných vědních disciplín, jeví se bezprostředně nutná aplikace systémové teorie. Na toto téma byla již vypracována řada studií, takže již existuje dostatečná báze. Z hlediska teoretických a metodologických poznatků při řešení tvorby a ochrany životního prostředí je nutné se zmínit o těchto zásadách:

- v přírodním prostředí existují oběhy látkové výměny různých prvků nebo jejich složek podřízených fyzikálním nebo biologickým zákonitostem (geochemická prvky, voda, organická hmota aj.). Tento oběh je modifikován využíváním prostředí společností — takže vzniká oběh výměny látkové mezi prostředím a společností — geotechnický metabolismus v noosféře. Zásadní problém nastává při hodnocení jak objektivně existujících oběhů v přírodním prostředí — jejich možnost kvantifikace — dále pak při hodnocení objemu struktury intenzity a dopadů interakcí — tj. chování, stability a směru vývoje těchto oběhů. Jestliže směr geotechnického metabolismu je totožný se směrem vývoje přírodního prostředí, pak můžeme mluvit o optimální variantě. Ve skutečnosti vždy dochází k odchylce mezi oběma oběhy a na výši této odchylky je závislý objem negativních vlivů — tzn. tedy i konečný efekt využívání prostředí. Způsob měření konečného efektu využívání prostředí společností je také dosud nedořešeným problémem. Společným jmenovatelem všech přírodních i ekonomických jevů mohla by být jako ukazatel jednotka energie, ale převod jednotlivých jevů na jednotky energie není dosud vyřešen. Z toho důvodu se zavádí při řešení podobných problémů matematickými metodami bezrozměrné veličiny a jedná se o odchylky od stanovených normativů buď již známých nebo libovolně zvolených. Nedostatek informací o vývojovém procesu prostředí jako celku stejně jako o jeho jednotlivých faktorech způsobil jistě zaostávání i teoretických poznatků. Největší disproporce v objemu informací se ale jeví mezi přírodovědnými disciplínami na jedné straně a technickými a společenskými na straně druhé. Z toho důvodu je nutné podpořit přírodovědné disciplíny, aby disproporce se vyrovnaly — jednotlivé disciplíny v objemu informací byly na stejné úrovni a taková situace je pak i dobrým předpokladem pro komplexní řešení jak z vlastních problémů životního prostředí, tak i pro řešení teoretických a metodologických zásad.
- dlouhodobé, víceúčelové využívání prostředí vede při studiu ke zjištění entropického stavu. Jeho studium dává však ve svém výsledku nástroj pro řízení dalšího vývoje celého prostředí. Tzn., že rozpracování a aplikace entropie v geografických výzkumech je důležitým metodickým postupem.

Pro vymezení zásad tvorby a ochrany životního prostředí je nutné formulovat tedy potřeby k zajištění informací podle těchto bodů:

1. poznávání potřeb a požadavků společnosti pokud jde o vlastnosti subsystémů přírodního a umělého prostředí
2. zpětná vazba — vliv změněného prostředí na společnost
3. zjištění skutečného stavu vývojových procesů jednotlivých složek životního prostředí a srovnání této úrovně s objektivními potřebami rozvinuté socialistické společnosti.
4. stanovení celkové koncepce dlouhodobé prognózy a etapových cílů rozvoje životního prostředí a jeho složek z hlediska nutnosti dosažení požadované úrovně životního prostředí.
5. usměrňování všech činností společnosti tak, aby se dosáhlo žádoucí úrovně kvality životního prostředí.

Postup realizace při vymezení zásad tvorby a ochrany krajiny se provádí jak v úrovni výzkumu, tak plánování a řízení — ale dosud induktivním způsobem. Provádí se výzkum speciálních reprezentativních modelových oblastí, jejichž výsledky se pak syntetizují a extrapolují pro větší územní celky — krajinné typy. V našem ústavu se provádí výzkum v pěti modelových oblastech, výsledky jsou postupně publikovány.

Ad 2. Komentář k referátům předloženým ve sjezdových materiálech (Studia Geographica sv. 51: blok — životní prostředí)

L. Mištera: Geografie v ochraně a tvorbě životního prostředí.

Na základě exaktních definic životního prostředí a geografie prokazuje autor že by geografie měla sehrát při řešení problematiky životního prostředí jednu z hlavních úloh a to:

— svojí podstatou, tj. zkoumání jak přírodních, tak ekonomických jevů v prostoru a čase

— v syntetickém pojetí

Tyto myšlenky lze jen podpořit a urychleně je převádět do realizace nejen v úrovni vědecko-výzkumných prací, ale také ve výchově a plánování.

VI. V o r á č e k: Metodika ekonomického hodnocení vlivu člověka na prostředí

Referuje se o koncepci přístupu k této nové a široké problematice s námětem na řešení.

J. Č i n ě u r a: Reliéf ako dôležitá zložka životného prostredia.

Autor zdůrazňuje význam reliéfu, který není docenován jako složka přírodního a životního prostředí. Speciálně si všímá vztahu ke klimatu a socio-ekonomickým složkám a podkladem specifikace tohoto vztahu jsou hlavně teoretické poznatky o reliéfu — jeho formách, genezi, způsobech kartografického znázornění aj. Protože se jedná o základní prvek, který lze přirovnat u živočichů ke kostře — za předpokladu, že krajinu považujeme za biologickou jednotku — je jeho důležitost zdůrazňovaná v referátu zcela na místě.

M. S t ř í d a: Geofaktory životního prostředí.

Autor informuje o výzkumu prováděném v ÚÚG při mapování geofaktorů životního prostředí v měř. 1:25 000 a vytypovává oblasti, kdy se jedná o vlastní nový postup vědecko-výzkumných prací a kdy se jedná o úpravu již známých informací. Pro mapy 1:25 000 byla sestavena speciální legenda, dále pro každou mapu jsou zpracovány vysvětlivky a také informace k problematice životního prostředí vztahující se ke zpracovávanému listu mapy. Jedná se o velmi široce založený výzkum, jehož výsledky budou mít bezprostřední význam pro plánovací praxi — zejména pro projekční ústavy. Postup zpracovávání jednotlivých vybraných oblastí ale nebyl konzultován s vládními komisemi pro životní prostředí, které vymezily celkem 17 modelových oblastí v území ČSSR a jsou oproti oblastem zpracovávaným ÚÚG jiné. Tuto disproporci je ale ještě možné odstranit.

VI. P a n o š: Mezinárodní postgraduální kurs UNESCO. Využití a ochrana krasu jako specifické části přírodního prostředí.

Osnova postgraduálního kursu UNESCO zahrnuje první komplexní program, který se dotýká jak vlastní ochrannářské činnosti v krasových oblastech, tak také jeho vztahu při využívání pro turismus a rekreaci. Cílem je výchova specialistů pro optimální využívání krasových oblastí, jak z hlediska hospodářské činnosti, tak tvorby a ochrany životního prostředí. Uskutečnění tohoto kursu v ČSSR bude mít velký význam vědecký, propagační a politický.

R. Michálek: Vliv hlubinných báňských prací na režim mělkých vod a tím na životní prostředí.

Na konkrétních příkladech řešení uvedeného problému v oblastech OKR, dobývacího pole Z. Nejedlý v Podkrkonoší a zájmového území lázní Darkov — dokumentuje autor důležitost sledování změn a kolísání mělkých vod, jejich ochranu a možnosti aplikace poznatků při dobývání nových ložisek nerostných surovin. Jde o velmi vážný problém ekologický, ekonomický a zčásti sociální. Celá dynamika změn mělkých vod v závislosti na dobývání nerostných surovin je velmi složitá — není dostatečně prozkoumána, ale v území našich báňských revírů se jedná o náš specifický problém — kdy zejména dochází ke střetu zájmů lázeňství a báňského průmyslu.

M. Havrlant: Problematika ochrany životního prostředí v ostravské průmyslové aglomeraci.

Z informativního referátu autora bych chtěl vyzvednout speciálně tyto myšlenky:

- pozitivní tendence ve vývoji životního prostředí na Ostravsku
- nutnost brát v úvahu fyzicko-geografické zvláštnosti jakéhokoli území a v průmyslových aglomeracích speciálně. V OPO, kde jádro oblasti tvoří aluvium Odry a velmi podstatně se změnil reliéf, dochází k vysokému objemu sekundárních a následných negativních vlivů vyvolaných především průmyslovou výrobou a sídelní zástavbou
- v OPO je vcelku již labilní stav geofaktorů životního prostředí, protože splývá mikrostředí s makrostředím.

Při hodnocení celého problémového bloku, tj. ochrany a tvorby životního prostředí, předloženého formou referátů na XIII. sjezdu ČSSZ, můžeme konstatovat, že se jedná o zdařilý začátek, který je reprezentován i širokým spektrem řešených problémů. Jestliže však porovnáme aktuálnost a hospodářskou důležitost tématu, potom můžeme říci, že kapacitně a po teoreticko-metodologické stránce zaostává geografie při řešení životního prostředí a je nutné věnovat tudíž této problematice větší pozornost ve všech dílčích geografických disciplínách.

Ad 3. Předpoklady pro komplexní řešení problematiky životního prostředí

Výstavba socialistické společnosti v období vědeckotechnické revoluce vyžaduje, aby péče o životní prostředí — jakožto činnost celospolečenského významu — byla prováděna soustavně, cílevědomě a komplexně.

Péče socialistického státu o životní prostředí musí spočívat v těchto základních činnostech:

1. v poznávání objektivních potřeb a požadavků socialistické společnosti v oblasti životního prostředí;
2. ve zjišťování skutečné úrovně životního prostředí a poznávání jeho účinků na občany socialistického státu;
3. ve srovnání úrovně životního prostředí s objektivními potřebami socialistické společnosti;
4. ve stanovení celkové koncepce dlouhodobé prognózy a etapových cílů péče o životní prostředí tak, aby bylo dosaženo žádoucí úrovně životního prostředí;
5. v usměrňování všech činností socialistické společnosti tak, aby se dosáhlo žádoucí úrovně životního prostředí.

Péče o životní prostředí v období vědeckotechnické revoluce musí vycházet z následujících hlavních kritérií:

- a) souběžně s rozvojem výrobních sil účinně předcházet negativním vlivům na životní prostředí a rozvíjet faktory působící pozitivně na životní prostředí;

- b) dořešit problémy, které se v minulosti v oblasti životního prostředí nahromadily;
- c) využívat všech nástrojů k tomu, aby životní prostředí bylo utvářeno podle nejnovějších a ověřených poznatků vědy a techniky, umožňovalo rychlejší rozvoj socialistické společnosti, prospívalo zdraví lidu a vytvářelo předpoklady pro všestranný rozvoj fyzických a duševních schopností pracujících.

V období vědeckotechnické revoluce se projevuje stále výrazněji, že životní prostředí člověka je velmi složitým komplexním problémem, skládajícím se z velkého počtu přírodních i člověkem vytvořených složek a stránek, mezi nimiž existují velmi četné, důležité, složité a citlivé interakce.

Socialistická společnost pečuje od svého vzniku o jednotlivé složky a stránky životního prostředí. Základním dosud nevyřešeným problémem je zajištění účinné koordinace péče o životní prostředí: tato péče je stále ještě zajišťována zcela převážně odvětvově, v důsledku čehož nemůže plně respektovat složité interakce mezi jednotlivými složkami a stránkami životního prostředí.

Proto je nutné, aby hlavní pozornost byla věnována zdokonalení základních nástrojů funkčního (průřezového, nadresortního) charakteru, jimiž socialistická společnost řídí životní prostředí: vědě a výzkumu, plánování a ekonomickému stimulování, výchově a osvětě, právní úpravě a organizačnímu zabezpečení.

V oblasti vědy a výzkumu je nutno vypracovat zejména ucelenou a perspektivně zaměřenou koncepci, odstranit dosavadní roztříštěnost jednotlivých výzkumných úkolů i jejich organizačního zajištění a vytvořit předpoklady prioritního zařazování důležitých výsledků výzkumu do výrobního procesu.

V oblasti plánování a ekonomického stimulování je nutno připravit a organizovat zpracování komplexních programů péče o životní prostředí a jejich výsledky promítat souhrnně do národohospodářských plánů. V národohospodářských plánech vyčleňovat a účelově vázat hmotné a finanční prostředky a limity investičního a jiného charakteru pro potřeby péče o životní prostředí. Všem socialistickým organizacím stanovit povinnost přihlížet k důsledkům, jež jejich činnost vyvolává nebo může vyvolávat k životnímu prostředí a z tohoto hlediska rovněž hodnotit jejich činnost. Tato opatření jsou analogií zásad, schválených v SSSR Nejvyšším sovětem v září 1972 a ÚV KSSS v lednu 1973.

V oblasti výchovy a osvěty je nutno vytvořit jednotný systém výchovy životního prostředí pro všechny druhy a stupně škol. Dále koordinovat osvětu v oblasti životního prostředí a zajistit její vyšší úroveň.

V oblasti správní úpravy péče o životní prostředí existuje velké, často málo přehledné množství právních norem, pokrývajících jednotlivé složky a stránky životního prostředí. Základním nedostatkem však je, že existuje „zastřešení“ celé právní úpravy, které by zajišťovalo komplexní zřetele a z hlediska globálních potřeb péče o životní prostředí. Proto je nutno shromáždit a vytyčit hlavní principy, platné v jednotlivých složkách a stránkách životního prostředí i v celém životním prostředí, harmonicky je uspořádat a propojit a kodifikovat je formou jednotného zákona komplexně kodifikujícího péči o životní prostředí. Podobné komplexní zákony již byly vypracovány v některých jiných státech (např. v NDR, Rumunsku, Bulharsku) a plně se osvědčují.

Zákon o životním prostředí, platný pro celou ČSSR, by neměl být vyčerpávajícím kodexem, zahrnujícím do podrobností všechny otázky péče o životní prostředí, nýbrž obecným a komplexním zákonem, upravujícím závazně rámec pro podrobnější právní úpravu jednotlivých složek a stránek životního prostředí v dalších právních normách (federativních a republikových).

Obečný komplexní zákon o péči o životní prostředí by měl být pevným základem systému právních norem, který by:

- a) plně odpovídal současným potřebám péče o životní prostředí,
- b) zároveň měl možnost pružně reagovat na rozvoj všech důležitých faktorů (zejména ekonomických a technických) ovlivňujících nebo podmiňujících péči o životní prostředí tak, aby stabilně zajišťoval účinnou prevenci,
- c) vytvářel účinné předpoklady důsledného dodržování právních norem z oblasti životního prostředí v praxi,
- d) zajišťoval účinnou a objektivní kontrolu.

Důležitá opatření je nutno realizovat rovněž v oblasti organizace péče o životní prostředí.

Struktura a racionální dělba kompetencí státních orgánů, které řídí, právně regulují a po linii správy realizují ochranu a tvorbu životního prostředí, podstatně ovlivňuje efektivnost péče o životní prostředí, kterou nutno chápat jako nedílnou součást celkového systému řízení rozvoje naší socialistické společnosti.

Péče o životní prostředí se realizuje na všech úrovních řízení: federální, národních republik a místní. Dělba řídicích funkcí a kompetencí mezi těmito úrovněmi je dána v základních rysech existující ústavní a institucionálně organizační strukturou, která však skýtá dostatečné možnosti k racionálnějšímu a efektivnějšímu uspořádání organizace a kompetenčních vztahů.

Na federální úrovni je těžiště péče o životní prostředí v zásadní zákonodárné úpravě v plánovací a koncepční činnosti, zajišťování mezinárodních vztahů a spolupráce a koordinace řídicí činnosti orgánů národních republik. Na úrovni republik je těžiště v řídicí a kontrolní činnosti v oblasti péče o životní prostředí z hlediska spojování územního a odvětvového hlediska a řízení činnosti NV v této sféře. Na místní úrovni (KNV, ONV, Měst NV, MNV) je těžiště v zajišťování péče o životní prostředí z hlediska příslušných územních obvodů a realizace jednotlivých jeho složek a stránek.

V referátu jsem se zmínil o řadě problémů a úkolů, které jsou aktuální a které musí naše společnost okamžitě řešit. Geografie jako syntetická vědní disciplína může přispět nejen v úrovni vědecko-výzkumných prací, ale také v transformaci těchto výsledků do praxe, tj. v plánování ve všech úrovních a také ve výchově mladé generace pro nové pojetí ve vztahu ke svému vlastnímu prostředí ve kterém žije.